

Føroyar–Danmark á einum vegamóti

Í sambandi við, at *Sosialurinn* fer undir at viðgera stóðuna ímillum Føroyar og Danmark aftaná at sjálvsavgerðarrættur føroyinga fekk álvarsligt afturstig, tí danir við búskaparligum harraboðum skerdu Heimastýrslógina, hava vit biðið Atla Dam um loyvi til at endurpenta grein, hann skrivaði í bókini »The Economic Space of the Small Nordic Jurisdiction«, sum Lise Lyck lektari gav út í 1996.

Greinin viðger Heimastýrisskipanina í søguligum, hugsjónarligum og tøkniligum viðfangi, og hon umrøður gongdina í nítíárunum og krøvini til eina nýggja skipan.

Greinin er skrivað háltvannað ár áðrenn álitidi í bankamálinum var skrivað, og hon var svarið uppá 15 spurningar, sum Lise Lyck setti Atla Dam. Hesir er uppafurpentaðir í samband við greinina

Nedenstående spørgsmål bedes besvaret til bogen »The Economic Space of the Small Nordic Jurisdictions«.

1. Atli Dam, du har om nogen personificeret det færøske hjemmestyre og har via din fars rolle i hjemmestyremodellen altid levet tæt på hjemmestyreproblematikken. Vil du indledningsvis være venlig med dine egne ord at gøre rede for din tilknytning til hjemmestyremodellen?
2. Kunne du skitsere den filosofiske baggrund for modellen og for dens implementering i rigsfællesskabet? Er der efter din mening sket afgørende ændringer på disse områder i henholdsvis dansk og færøsk politik specielt efter 92?
3. Du har tidligere udtrykt: »den færøske hjemmestyre model er som en harmonika, som færingar kan spille på« Uddyb venligst dette og gør rede for, om du stadig mener dette er gældende.
4. Hvor meget mener du »styringsmodellerne« for Island har influeret hjemmestyremodellen for Færøerne?
5. Hvordan ser du lighederne og forskellene mellem den færøske og den grønlandske hjemmestyreordning?
6. Mener du, at hjemmestyremodellen for Færøerne skal ændres? I bekræftende fald hvorfor og hvordan?
7. Finder du det hensigtsmæssigt at Danmark har den overordnede pengepolitiske myndighed, og finder du varetagelsen af denne myndighed acceptabel for Færøerne? Har du gjort dig tanker om ændringer på dette område?
8. Bør Færøerne kunne indgå mere forpligtende samarbejde med 3. Lande, især økonomisk?
9. Mener du, at Færøerne har den faktiske råderet over undergrundsressourcerne i dag efter 92 aftalen og begivenhederne siden 92?
10. Har de danske krav til færøsk politik siden 92 været krav som ethvert kreditorland ville stille som betingelse for långivning eller indgår der utraditionelle bindinger?
11. Har Færøerne med den eksisterende hjemmestyreløve og den måde den i dag praktiseres på instrumenter til at komme ud af den økonomiske krise uden at udvikle sig til et subsidiesamfund præget af affolkning?
12. Opfatter du hjemmestyret som en overgangsform eller som en varig forfatningsmæssig relation?
13. Burde den danske Færøpolitik ændres? I givet fald hvorfor og hvordan?
14. Hvordan vurderer du det rådgivende udvalgs rolle (Statsministeriets) før og nu?
15. Hvad er din vision for Færøerne omkring 2020, og hvad mener du, der skal til, for at din vision kan realiseres?

Det færøske Hjemmestyre

1. Introducerende bemærkninger

Det er nok for meget sagt, at undertegnede har personificeret det færøske hjemmestyre. Men jeg tilhører et parti, der i høj grad vedkender sig fadderskab til ordningen og som under ordningen har været med til helt at ændre og modificere den og øge dens anvendelighed.

Vi mener fortsat, at en udbygning af ordningen og ændring af væsentlige elementer kan tjene som samværsform for to brødre nationer, der har haft rigsfællesskab i århundreder. Løven bør få karakter af at være en selvstyreløve mere end en hjemmestyreløve.

2. Baggrunden for indførelsen af Hjemmestyre på Færøerne

Forhandlingerne om Hjemmestyreløven af 1948 var sidste fase i en udvikling over 80-90 år hvor færingernes voksende nationale bevidsthed kom i et kraftigt modsætningsforhold til resterne af en kolonialpolitik, der repræsenteret af et stærkt dansk embedsmandsvælde, stod stejlt og uforstående over for ønsker om anerkendelse af færøske nationale karakteristika sprogligt og kulturelt, samt overfor ønsker om adgang til at tilrettelægge egen udvikling økonomisk og politisk, d.v.s. lovgive herom og administrere selv i henhold til denne lovgivning.

En vis afklaring af enkelte nationale spørgsmål havde fundet sted inden 1940, men de fem krigsår bevirkede, at en helt ny styrelsesordning uømgængeligt måtte forhandles på plads hurtigst muligt efter genforeningen i 1945.

Det færøske Lagting vedtog i maj 1940 »Bestemmelser om en midlertidig

styrelsesform på Færøerne.»

Det væsentlige i denne var, at Lagtinget overtog en betydelig lovgivningskompetence i et samspil med amtmanden, der varetog regeringens og kongemagtens hidtidige kompetence.

Striden om flaget som nationalt symbol løste briterne allerede 25. april 1940 med deres forbud imod at færøske skibe førte dansk flag. Begivenhederne i Danmark 29. august 1943, der reelt betød, at Danmark stod uden en folkevalgt regering, skabte på Færøerne en situation, der klargjorde, at en tilbagevenden til forholdene før 1940 var umulig, idet Lagtinget dermed skulle afgive sin nyhvervede lovgivningskompetence.

I 1943 behandlede Lagtinget derfor forslag om endnu en ny styrelsesord-

3. Hjemmestyreordningen

Den filosofiske og ideologiske baggrund for hjemmestyremodellen er, at de to selvstændige folk – danskerne og færingerne – hver for sig frit skulle kunne vælge de samarbejdsformer og udstrækningen af disse, som de nu finder tjener parterne bedst.

For at kunne vælge – også hvor interessekonflikter måtte vanskeliggøre enighed i valget – foretages en opdeling i sagsområder, karakteriseret som:

1A. Særanliggender, der umiddelbart kan overdrages til styrelse og forvaltning af Færøerne.

1B. Anliggender, der efter forhandling om omfanget, får samme status som A.

2. Rigets fællesanliggender, der varetages af rigsmyndighederne med behørig hensyntagen til færøske interesser, specielt i udenrigsanliggender.

De danske myndigheder skulle kunne anmode de færøske om at overtage sagsområder – incl. omkostningerne – til selvstændig færøsk forvaltning efter færøsk lovgivning eller i henhold til en for området gældende særlig rammelov, der overlader færingerne den nærmere lov- og regelsættelse.

På samme måde skulle færingerne uden videre kunne overtage særområderne under 1A og områderne under 1B efter nærmere forhandling når man ønskede at påtage sig det fulde økonomiske, lovgivningsmæssige og forvaltningsretlige ansvar for et område.

I 1948 og mange år fremover ansås denne ordning at repræsentere en generel positiv frihed til uden påtryk – at forblive sammen eller adskilt, helt eller delvist, så-